

MEDICINOS ISTORIJA IR RAIDA

Broniaus Sidaravičiaus 110-osioms gimimo metinėms Žymus mokslininkas, pedagogas, gydytojas*

Gryta Laurynaitytė, Asta Lignugarienė¹, Skaidra Valiukevičienė

Kauno medicinos universiteto Odos ir venerinių ligų klinika,

¹Lietuvos medicinos ir farmacijos istorijos muziejus

Raktažodžiai: medicinos istorija, dermatovenerologija, alergija, desensibilizacija.

Santrauka. Šiais metais sukanka 110 metų, kai gimė Bronius Sidaravičius (1897–1969) – žymus Lietuvos dermatovenerologas, profesorius, Vytauto Didžiojo universiteto Odos ir veneros ligų klinikos vadovas (1935–1946, 1956–1969), Lietuvos dermatovenerologų draugijos steigėjas ir pirmininkas, prieškarinio žurnalo „Medicina“ redakcinės komisijos narys, daugiau kaip 100 straipsnių ir pirmojo dermatovenerologijos vadovėlio lietuvių kalba autorius. Dalį medicinos studijų jis baigė Vokietijos universitetuose. 1930 m. Vienos universitete Bronius Sidaravičius atliko klinikinius eksperimentinius tyrimus apie pasyvų odos alergijos perkėlimą, svarbų alerginių ligų diagnostikai ir specifinei desensibilizacijai. Tyrimo duomenis paskelbė užsienio spaudoje ir apgintoje disertacijoje „Odos alergija ir jos gydymas“ (1931). Bronius Sidaravičiaus ir kolegų pastangomis Lietuvoje priimtas progresyvus įstatymas kovai su venerinėmis ligomis. Vadovaujantis šiuo įstatymu, venerinių ligų tyrimai ir gydymas tapo privalomi ir nemokami valstybės ir savivaldybių išlaikomose venerinių ligų ambulatorijose.

Rengdami straipsnį, rėmėmės pirminiais šaltiniais: Lietuvos medicinos ir farmacijos istorijos muziejuje saugomomis Lietuvos universiteto, nuo 1930 m. Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakulteto tarybos protokolų knygomis, Lietuvos centriniame valstybės archyve išlikusiais dokumentais, užsienio bei Lietuvos moksliniais žurnalais, periodine spauda.

Bronius Povilas Sidaravičius gimė 1897 m. balandžio 18 d. Suvalkijoje, Liepalotų kaime, Šakių rajone, ūkininko šeimoje, augo keturių seserų ir šešių brolių šeimoje. Iš pradžių Bronius Sidaravičius mokėsi pas kaimo daraktorių. 1908 m. jis įstojo į Marijampolės vyrų gimnaziją, kuri per Pirmąjį pasaulinį karą buvo iškelta į Jaroslavlį (1, 2).

Baigęs gimnaziją sidabro medaliu, 1916 m. rudenį Bronius Sidaravičius įstojo į Maskvos universiteto Medicinos fakultetą. 1918 m. jis grįžo į laisvę atgavusią Lietuvą. 1919 m. įstojo savanoriu į Lietuvos kariuomenę ir baigė Karo aviacijos mokyklą kartu su kitais 34 aviatoriais, pirmosios laidos absolventais. Broniui Sidaravičiui buvo suteiktas leitenanto laipsnis (3).

Lenkijai užėmus Vilniaus kraštą, Lietuvos akademinė bendruomenė susitelkė Kaune, laikinojoje sostinėje. Čia 1920 metais Aukštųjų mokslų draugija įsteigė Aukštuosius kursus (4). Tai buvo pirmoji Lietuvos aukštojo mokslo įstaiga, kurioje disciplinos

pradėtos dėstyti lietuvių kalba. 1922 m. Kaune įkūrus universitetą, Aukštųjų kursų klausytojai ir dėstytojai tapo pirmaisiais universiteto klausytojais ir dėstytojais. Čia 1922 m. Bronius Sidaravičius pradėjo studijuoti mediciną. 1922 m. birželio 1 d. jis pasitraukė iš kariuomenės ir išvyko studijuoti mediciną į Leipzigą. 1924 m. liepos mėn. Leipzigerio universitete išlaikė „Ärztliche Vorprüfung“ („Gydytojo įskaitą“). 1925 m. vasaros semestrą Bronius Sidaravičius studijavo Jenoje ir rudenį, septintąjį studijų semestrą, persikėlė į Lietuvos universiteto (Kaune) Medicinos fakultetą¹. Neturėdamas pragyvenimo šaltinių, tais pačiais metais jis įstojo tarnauti į karą aviaciją. 1927 m. jam suteiktas Oro žvalgo vardas (3). 1926–1927 m. Bronius Sidaravičius tarnavo 4-ojoje eskadrilėje kartu

¹Lietuvos universitetas Kaune, nuo 1930 m. Vytauto Didžiojo universitetas (VDU). 1950 m. iš Kauno universiteto Medicinos fakulteto suformuotas Kauno medicinos institutas (KMI).

Adresas susirašinėti: G. Laurynaitytė, KMU Odos ir venerinių ligų klinika, Eivenių 2, 50009 Kaunas
El. paštas: grytal@gmail.com

* The full-length article in English can be found at <http://medicina.kmu.lt>

su žymiu Lietuvos lakūnu Atlanto nugalėtoju kapitonu Steponu Dariumi. Juos siejo nuoširdi draugystė. 1928 m. Bronius Sidaravičius išėjo į atsargą, turėdamas vyr. leitenanto laipsnį ir buvo apdovanotas Savanorio ir 10-ties metų Lietuvos Nepriklausomybės suaktyvius medaliais (5, 6).

1928 m. Bronius Sidaravičius išlaikė valstybinius egzaminus ir Medicinos fakulteto taryba pripažino jam gydytojo diplomą (3). Baigęs medicinos studijas, Bronius Sidaravičius pasuko platesnių mokslo ieškojimų keliu. Išėjęs iš kariuomenės į atsargą, 1928 m. pradėjo dirbti jaunesniuoju asistentu Lietuvos universiteto Odos ir veneros ligų klinikoje (vedėjas – Jurgis Karuža). 1929 m. paskirtas vyresniuoju asistentu (3, 7).

Bronius Sidaravičiaus mokslinės veiklos pradžia didelę reikšmę turėjo pažintis su Vakarų Europos mokslininkais dermatovenerologais. 1929 m. jis kartu su kitais septyniais Lietuvos gydytojais dalyvavo Vokietijos dermatologų kongrese Karaliaučiuje. Čia jis žavėjosi demonstruotais muliažais, histologiniais preparatais ir glaustą kongreso temų apžvalgą paskelbė straipsnyje (8). Gabiam ir perspektyviam asistentui Broniui Sidaravičiui buvo paskirta Lietuvos universiteto Medicinos fakulteto stipendija tobulintis užsienyje. 1930 m. sausio – rugsėjo mėn. jis stažavosi Vienos dermatologijos klinikoje pas Wilhelm Kerl, Leopold Arzt ir kitus. Čia kartu su Erich Urbach atliko klinikinius eksperimentinius tyrinėjimus apie pasyvų odos alergijos perkėlimą pagal Praustnitz–Küstner metodiką su ligonio serumu į sveiko žmogaus ar gyvulio odą. Taip jie ištyrė 22 alerginių odos ligų atvejus, nustatydami alergeną, svarbų sergančiojo specifinei desensibilizacijai. Tyrimų duomenis (Pav.) paskelbė užsienio spaudoje ir medicinos daktaro disertacijoje „Odos alergija ir jos gydymas“ (9, 10). Nagrinėti alergijos klausimus Bronių Sidaravičių paskatino Lietuvos universiteto Medicinos fakulteto dekanas Vladas Lašas (1 nuotr.). Tai buvo pirmoji disertacija Lietuvoje klinikinės alergijos klausimais (11, 12). Vėliau Bronius Sidaravičius stažavosi Karl Kreibich vadovaujamose universitetinėse dermatologijos klinikose Prahoje, Insbruke pas Leo Kumer, Miunchene pas Leo Ritter von Zumbusch. Nuo 1930 m. lapkričio pradžios iki 1931 m. sausio vidurio dirbo Paryžiaus Šv. Liudviko ligoninėje, išklaušė garsių Prancūzijos dermatologų skaitomas paskaitas. Grįždamas iš Prancūzijos į Lietuvą, pakeliui aplankė daugelį Vokietijos dermatologijos klinikų: Bonoje Erich Hoffmann kliniką, Berlyne Franz Blumenthal ir Abraham Buschke (Rudolf Virchow ligoninėje) ir Walter Scholtz Karaliaučiuje (3). Remdamasis įgytomis žiniomis, jis parengė keletą straipsnių apie serologinę

Pav. Broniaus Sidaravičiaus klinikiniai eksperimentiniai tyrimai alergologijos srityje (atspaudas užsienio žurnale)

sifilio diagnostiką (13, 14), alerginių odos ligų ir vaikų egzemos gydymą (15, 16).

1935 m. Jurgiui Karužai išėjus į pensiją, Bronius Sidaravičius išrinktas Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Odos ir veneros ligų klinikos vedėju. Tais pačiais metais jam suteiktas docento, 1940 m. profesoriaus vardas. Odos ir veneros ligų klinikos vadovu, vėliau Kauno medicinos instituto katedros vedėju jis buvo iki pat mirties (1969) su ilga (1946–1956) pertrauka (1, 2). Užsienyje įgytas žinias Bronius Sidaravičius diegė klinikoje, skelbė straipsniuose (17–24). Tai skatino specializuotą dermatologijos sričių kūrimą. 1937 metais įgytas minkštųjų spindulių rentgeno aparatas „Bucky“. Juo pradėjo dirbti asistentas Antanas Gulbinas po stažuotės Kauno valstybinės ligoninės rentgeno skyriuje. 1937 m. asistentas Antanas Kaminskis specializavosi odos patologinės histologijos srityje Prahos ir Vienos Patologijos institute (25).

1933 m. buvo įsteigta Draugija kovai su venerinėmis ligomis (J. Karuža – pirmininkas, V. Juškys – vicepirmininkas, B. Sidaravičius – sekretorius). 1937 m. spalio 12 d. Bronius Sidaravičius įsteigė Lie-

1 nuotr. Broniaus Sidaravičiaus (ketvirtoje eilėje pirmas iš dešinės) disertacijos gynimas (1932), Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakulteto dekanas profesorius Vladas Lašas (penktoje eilėje antras iš dešinės), Odos ir veneros ligų klinikos vadovas profesorius Jurgis Karuža (antroje eilėje pirmas iš dešinės)

tuvos dermatovenerologų draugiją ir buvo išrinktas pirmininku, su nedidele pertrauka (1948–1953) juo dirbo iki pat mirties (1, 2).

Vytauto Didžiojo universiteto dermatologų J. Karužos ir B. Sidaravičiaus pastangomis 1935 m. Lietuvoje buvo priimtas ypač tais laikais progresyvus „Kovos su venerinėmis ligomis įstatymas“. Vadovaujantis šiuo įstatymu, venerinių ligų gydymas ir tyrimai valstybės ir savivaldybių išlaikomose gydymo įstaigose tapo privalomi ir nemokami. Privatūs gydytojai privalėjo kas mėnesį pranešti savo apskritys ar miesto gydytojui ligonių skaičių neminėdami pavardžių. Iki tol veikusi prostitučių reglamentacija buvo panaikinta. Nustatytos labai griežtos bausmės už slaptą ištvirkavimo namų laikymą, sąvadavimą, ligonių registracijos taisyklių pažeidimus (2, 26, 27).

1940 m. į naujai pastatytus VDU klinikų rūmus atkelta Odos ir veneros ligų klinika. Čia Broniaus Sidaravičiaus pastangomis pagal to meto naujoves įrengtas 49 lovų stacionaras (28). Per karą 1941 m. VDU klinikų patalpas užėmė kariškiai. Klinika keletą metų veikė Kauno žydų ligoninėje. Šiuo sudėtingu laikotarpiu, vadovaujant Broniui Sidaravičiui, buvo

apgintos dvi medicinos daktaro disertacijos: Mykolo Vaitėno „Odos patologinių procesų įtaka skrandžio sekrecijai“ ir Antano Gulbino „Odos tuberkuliozės Lietuvoje klausimas“ (29).

Nacių okupacijos metais Bronius Sidaravičius kurį laiką dirbo Vyriausiojo sveikatos valdybos valdytojo B. Matulionio pavaduotoju (2). Tarybinė valdžia neišvengiamai įvertino profesoriaus veiklą ir 1946 m. jis buvo atleistas iš vedėjo pareigų. Jam buvo suteiktos neterminuotos neapmokamos atostogos. Trumpai padirbęs Kauno tuberkuliozės dispanseryje, 1948 m. jis persikėlė dirbti į Vilniaus respublikinį dermatologijos ir venerologijos institutą (direktorius 1945–1949 m. – Antanas Kaminskas, 1949–1957 m. – Jonas Lelis) (5, 30). Prisiminimuose Jonas Lelis savo mokytoją Bronių Sidaravičių aprašo kaip gražios išvaizdos vyrą, tačiau gana reiklų bendraujant su personalu ir studentais, itin principingą rūpinantis Lietuvos dermatovenerologijos moksliniais reikalais. Vėliau intensyvus darbas su gydytojais ir akivaizdūs šio darbo rezultatai, o gal ir sunkūs išgyvenimai, susiję su atleidimu iš Lietuvos universiteto, pakeitė jo griežtą ir atkaklų būdą (2 nuotr.). Jis mėgdavo pasilinksinti švenčių

2 nuotr. Profesorius Bronius Sidasavičius su studentais (1960)

pobūviuose, pajuokauti, todėl personalas jį ne tik gerbė, bet ir mėgo (2).

1948–1958 m. Bronius Sidasavičius dirbo Respublikinio dermatologijos ir venerologijos instituto direktoriaus pavaduotoju mokslo reikalams. Jis mokėjo vadovauti, suburti žmones, organizuoti, reikalauti ir ginti, mokėjo pasiūlyti idėjas, turėjo užsispyrimo, užmojo ir drąsos. 1951–1957 m. Broniaus Sidasavičiaus pastangomis buvo išleisti trys tomai instituto mokslinių darbų (2, 5). Jis nevengė ir praktinio darbo, daug prisidėjo prie kovos su venerinėmis ligomis.

Po karo Lietuvoje užkrečiamos odos ir venerinės ligos buvo nepaprastai paplitusios. 1946 m. buvo užregistruoti 2888 sifiliu užsikrėtę ligoniai (2). 1947–1967 m. sustiprinus sifilio kontrolę, kai pradėta aktyviai ir greitai ieškoti sergančiųjų kontaktų, sifilio atvejų skaičius ėmė sparčiai mažėti. Po šios istorinės pergalės dermatovenerologijos srityje (1956) buvo uždarytas Respublikinis dermatologijos ir venerologijos institutas (2). Bronius Sidasavičius grįžo į savo numylėtą Kauną ir tapo Kauno medicinos instituto Odos ir venerinių ligų katedros vedėju. Daug dėmesio skyrė pedagoginei veiklai, įdomiai skaitė paskaitas, vadovavo studentų moksliniams darbams, Respublikinei ir Kauno krašto dermatovenerologų draugijoms (1, 5). 1961 m. Bronius Sidasavičius parengė knygą praktikos gydytojams „Profesinės dermatozės“, 1964 m. išleido pirmąjį dermatovenerologijos vadovėlį aukštosioms medicinos mokykloms lietuvių kalba (31, 32). Odos ir veneros ligų praktikos darbų vadovėlį studentams jis baigė rengti ir redaguoti jau sunkiai sirgdamas (33).

Bronius Sidasavičius išspausdino daugiau kaip 100 mokslinių straipsnių, buvo žurnalo „Medicina“ redakcinės kolegijos narys prieškarinio laikotarpio (1936–1940) (34). Jis sekė naujausią medicinos literatūrą,

3 nuotr. Kauno medicinos instituto Odos ir veneros ligų katedros vadovas Bronius Sidasavičius (pirmoje eilėje) ir jo mokiniai (antroje eilėje iš kairės): Stasys Ragaišis, Vidas Šabrinskas ir Petras Gailevičius Kauno odos ir veneros ligų dispanseryje, pirmoje eilėje iš kairės gyd. dermatovenerologė Janina Leonytė (apie 1965 m.)

mokslo ir gydymo naujoves vokiečių, anglų, prancūzų ir rusų kalbomis, visa tai stengėsi diegti klinikoje (5). Paguodos ir dvasinės atramos suteikė žmona ir vaikai. 1933 m. jis vedė Moniką Požėlaitę, gimė du sūnūs Andrius, Donatas Jonas ir duktė Birutė. Išgyvenęs kelias okupacijas, jis niekada nepriklausė jokioms partijoms. Kartu su žmona užsiėmė švietėjiška veikla, leido leidinius ir skaitė paskaitas visuomenei (35). Mirė profesorius Bronius Sidasavičius 1969 m. kovo 5 d. Palaidotas Petrašiūnų kapinėse Kaune (5).

Apibendrinimas

Daugelį metų Bronius Sidasavičius stovėjo pirmose Lietuvos dermatovenerologų gretose. Jis buvo glaudžiai susijęs su Lietuvos medicina, įsiliejęs į tuometinę mokslinę bendruomenę. Jo mokiniai: asistentai Petras Gailevičius (1928–1998), Stasys Ragaišis (1928–2002), Vidas Šabrinskas (1934–1988) tęsė jo pradėtus darbus, apgynė medicinos mokslo disertacijas (3 nuotr.). Bronius Sidasavičius atsiskleidė kaip nenuilstantis veiklus žmogus ir talentingas vadovas. Į mokslinę veiklą jis įdėjo daug širdies, supratimo ir polėkio, padėjo Lietuvos dermatovenerologų draugijai tapti aktyvia profesine moksline draugija.

Padėka

Dėkojame prof. Broniaus Sidasavičiaus vaikaičiai Monikai Jatulienei ir prof. Jurgio Karužos vaikaičiai Vitai Karužaitėi, kurios leido pasinaudoti gausiu archyvu rengiant šį straipsnį.

Renowned scientist, pedagogue, and physician Dedicated to the memory of the 110th anniversary of Bronius Sidaravičius's birth

Gryta Laurynaitytė, Asta Lignugarienė¹, Skaidra Valiukevičienė

Department of Skin and Venereal Diseases,

¹Museum of the History of Lithuania Medicine and Pharmacy, Kaunas University of Medicine, Lithuania

Key words: history of medicine; dermato-venereology; allergy; desensibilization.

Summary. This year we celebrate the 110th anniversary of Bronius Sidaravičius's (1897–1969) birth. He was a renowned Lithuanian dermato-venereologist, professor, head of the Department of Skin and Venereal Diseases at Vytautas Magnus University (1935–1946, 1956–1969), the founder and the chair of the Lithuanian Society of Dermato-venereologists, coeditor of the prewar journal "Medicina." He is an author of more than 100 articles and the very first course book on dermato-venereology in Lithuanian. He completed a part of his medical studies at universities in Germany. In Vienna University (1930), B. Sidaravičius performed clinical and experimental studies on the passive transmission of skin allergy, which had a major impact on the diagnostics of allergic skin diseases and specific desensibilization. He published the results of his study in the foreign literature and in the doctoral dissertation "Skin allergy and its treatment" in 1931. Thanks to the efforts of B. Sidaravičius and his colleagues, a progressive Law on Control and Prevention of Venereal Diseases was enacted in Lithuania. According to this Law, examinations and treatment of venereal diseases became compulsory and free of charge at state- or municipality-financed venereal outpatient units.

This article was prepared on the basis of primary sources: protocols of the Council (the Faculty of Medicine, the University of Lithuania; since 1930 – Vytautas Magnus University) kept at the Museum of the History of Lithuania Medicine and Pharmacy as well as documents preserved at the Lithuanian State Archives and also scientific journals and periodicals both in Lithuanian and foreign languages.

Correspondence to G. Laurynaitytė, Department of Skin and Venereal Diseases, Kaunas University of Medicine, Eivenių 2, 50009 Kaunas. E-mail: grytal@gmail.com

Literatūra

1. Bronius Sidaravičius. Lietuvių enciklopedija. T. 27. (Lithuanian encyclopedia.) Bostonas: Lietuvių enciklopedijos leidykla; 1982. p. 64.
2. Lelis J. Mokiniai, mokytojai ir garsenybės. (Students, teachers, and celebrities.) Vilnius: Agora; 2003.
3. Lietuvos centrinis valstybės archyvas. F. 631. Ap. 4. B. 27. B. Sidaravičiaus byla. L. 147. (Lithuanian State Archives. File of B. Sidaravičius.)
4. Siudikas V. Kauno medicinos institutas 1951–1989 metais. Aukštosios medicinos studijos ir mokslas Kaune. (Kaunas Medical Institute from 1951 till 1989. Higher medical studies and science in Kaunas.) Kaunas: KMA; 1997.
5. Nuo aviatoriaus iki profesoriaus. (From an aviator to a professor.) Ave vita 1997;15(1283):1,3.
6. Broliai Sidaravičiai. (Brothers Sidaravičiai.) Karys 1994;(3):12-3.
7. Vytauto Didžiojo universitetas. Antrųjų penkerių veikimo metų (1927.II.16-1932.IX.1) apyskaita. (Vytautas Magnus University. A survey of the second quinquennium of activity.) Kaunas; 1933. p. 527.
8. Sidaravičius B. 16-tas vokiečių dermatologų kongresas Karaliaučiuje 1929 m. rugpjūčio mėn. 4–10 d. (The 16th Congress of German Dermatologists in Karaliaučius on August 4–10, 1929.) Medicina (Kaunas) 1929;10:748-50.
9. Urbach E, Sidaravičius B. Zur Kritik der Methoden der passiven Uebertragung der Ueberempfindlichkeit. (Criticism on the passive transmission of hypersensitivity.) Klin Wochenschr 1930;9(45):2089-136.
10. Sidaravičius B. Odos alergija ir jos gydymas. (Skin allergy and its treatment.) [dissertation]. Kaunas; 1932.
11. Lignugarienė A, Strodonskienė N, Daktaravičius S, Valiukevičienė S. Kauno odos ir venerinių ligų klinikos 80-ies metų istorija. (80-year history of Kaunas Department of Skin and Venereal Diseases.) Lietuvos bendrosios praktikos gydytojas 2003;7(9 Suppl):8-12.
12. Dubakienė R. Alergologijos istorija. (The history of allergology.) In: Dubakienė R. Alergologija. Vilnius: Žiburyš; 2002. p. 16.
13. Sidaravičius B. Kahn'o reakcija sifiliui susekti. (Kahn's reaction for the detection of syphilis.) Medicina (Kaunas) 1929;10(1):32-4.
14. Sidaravičius B. Serologinė sifilio diagnostika Meinicke reakcijos pagalba. (Serological diagnostics of syphilis using Meinicke reaction.) Medicina (Kaunas) 1930;11(1):32-7.
15. Sidaravičius B. Specifiškų peptonų reikšmė alerginius odos susirgimus gydant. (The significance of specific peptones in the treatment of allergic skin diseases.) Medicina (Kaunas) 1930;11(9):602-11.
16. Sidaravičius B. Vaikų amžiaus egzemų gydymas. (Treatment of eczema in childhood.) Medicina (Kaunas) 1931;12(6):403-12.
17. Sidaravičius B, Kaupelytė-Ragaišienė A. Salvarsano sužalojimai. (Adverse reactions induced by salvarsan.) Medicina (Kaunas) 1931;12(7):454-72.
18. Sidaravičius B. Epidermolysis bullosa hereditaria dystro-

- phica. (Bullous hereditary dystrophic epidermolysis.) Medicina (Kaunas) 1932;13(5):339-51.
19. Sidaravičius B. Arsenobenzolo preparatai sifiliui gydyti. (Arseno benzol preparations for the treatment of syphilis.) Medicina (Kaunas) 1934;15(3):131-40.
 20. Sidaravičius B. Sifilio abortyviškas gydymas. (Abortive treatment of syphilis.) Medicina (Kaunas) 1935;16(11):705-20.
 21. Sidaravičius B. Apsinuodijimai cheminėmis karo medžiagomis. (Intoxication by chemical weapons.) Medicina (Kaunas) 1935;16(4):254-66; 1935;(5):339-52.
 22. Sidaravičius B. Neurosifilio pažinimas, profilaktika ir gydymas. (Identification, prevention, and treatment of neurosyphilis.) Medicina (Kaunas) 1937;18(5):359-71; 1937;(6):463-75; 1937;(7):547-57.
 23. Sidaravičius B, Vaitėnas M. Sifilis 1930–1939 VDU Odos ir veneros ligų poliklinikos duomenimis. (The compiled data of syphilis of Skin and Venereal Diseases Clinic, VMU (1930–1939).) In: Kauno universiteto Medicinos fakulteto darbai. Kaunas: Spindulys; 1940. p. 163-84.
 24. Sidaravičius B. Gonorėjos gydymo pažanga. (Progress in the treatment of gonorrhea.) Medicina (Kaunas) 1939;20(3):172-81.
 25. Gulbinas A. Vytauto Didžiojo universiteto Odos ir veneros ligų klinikos ir poliklinikos 1937 veikimo apyskaita. (A survey of the proceeding of Skin and Venereal Diseases Department and Clinic, Vytautas Magnus University, 1937.) Medicina (Kaunas) 1938;19:928-31.
 26. Juškys V. Įstatymas kovai su venerinėmis ligomis gyvenime. (Law on control and prevention of venereal diseases.) Medicina (Kaunas) 1939;20:229-38.
 27. Juškys V. Kelios mintys apie kovą su veneros ligomis. (Some ideas on control and prevention of venereal diseases.) Medicina (Kaunas) 1933;14:397-405.
 28. Lašas V. Aukštosios medicinos mokyklos kūrimasis ir vystymasis Kaune. (Creation and development of a higher educational medical institution in Kaunas.) Vilnius: Mintis; 1967. p. 103.
 29. Lietuvos medicinos ir farmacijos istorijos muziejaus archyvas. Lietuvos universiteto Medicinos fakulteto tarybos posėdžių protokolų knyga. (Archives of the Museum of the History of Lithuania Medicine and Pharmacy. A book of protocols of the Council of Kaunas University Faculty of Medicine for 1943–1948.) Miestas; 1943–1948. p. 22-30.
 30. Tarybų Lietuvos enciklopedija. (Encyclopedia of Soviet Lithuania.) Vol. 1. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija; 1987. p. 411.
 31. Sidaravičius B. Profesinės dermatozės. (Occupational dermatoses.) Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla; 1961. p. 74.
 32. Sidaravičius B. Odos ir venerinės ligos. (Skin and venereal diseases.) Vilnius: Mintis; 1964.
 33. Sidaravičius B, Gailevičius P, Ragaišis S, Šabrinskas V. Odos ir veneros ligų praktikos darbai. (Course book on practice classes of Skin and venereal diseases.) Kaunas: KMI; 1970. p. 352.
 34. Staugaitis J, editor. Medicina. Kaunas: VDU Medicinos fakultetas ir Kauno medicinos draugija; 1938.
 35. Sidaravičius B. Žmogaus oda – sveikatos ir grožio atspindys. (Human skin as a reflection of health and beauty.) Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla; 1955. p. 28.

Straipsnis gautas 2007 08 28, priimtas 2007 09 20

Received 28 August 2007, accepted 20 September 2007